

Was er ooit een Bourgondische sarcofaag in de Pieterskerk?

Bengt de Sitter

Leiden ■ Ecuwenlang gaat onder lokale geschiedkundigen het verhaal dat er ooit een sarcofaag van een Bourgondische hertog in de Pieterskerk heeft gestaan. Nu lijkt het historische mysterie ontrafeld.

Leiden, 3 juli 1467. Onder luid klokgebeier betreden notabelen in een plechtige stoet vanuit het stadhuis de Pieterskerk. Binnen is de vloer bedekt met stro en de muur bedekt met banieren, zwarte lakens en fakels. In het midden van de kerk staat, omgeven door 132 kaarsen, iets buitengewoons: een sarcofaag, of pop, die de net overleden Bourgondische hertog Filips de Goede moet voorstellen.

Tenminste, zo gaat de mythe. In het standaardwerk 'De Pieterskerk in Leiden' uit 2011 is bijvoorbeeld sprake van 'een houten of wassen beeld dat de hertog voorstelde'. Spectaculair, want ceremoniële beeltenissen van overleden heersers waren ongebruikelijk in de middeleeuwse Lage Landen. Filips was op 15 juni overleden in Brugge en werd daar ook begraven. Misschien had Leiden een speciale band met deze hertog?

„Niet meer dan andere steden”, zegt Ed van der Vlist, conservator middeleeuwse handschriften bij de Koninklijke Bibliotheek Den Haag. Op verzoek van deze krant heeft hij zich over de mythe gebogen. Aanleiding is de Belgische historicus Bart van Loo, die onlangs een tweede bestseller schreef over de Bourgondische Nederlanden.

Hoax

Het heeft Van der Vlist naar eigen zeggen een kwartiertje gekost om de mythe van de Bourgondische sarcofaag te ontwarren. Aan de telefoon trekt hij de pleister er maar gelijk vanaf: „Ik vrees dat dit een hoax is, een vergissing.”

Er volgt een gedetailleerde onderbouwing. Alle informatie over de Leidse herdenking van Filips, vertelt Van der Vlist, komt uit een eigentijdse stadsrekening. Doordat die rekening tot in detail beschrijft welke kosten de stad Leiden voor de herdenking maakte, weten we te

De lijk-kist van Willem van Oranje in 1584 in de Nieuwe Kerk in Delft. Zo zou Filips' kist er ook uit hebben kunnen zien. TEKENING RIJKSMUSEUM

genwoordig precies hoe de Pieterskerk destijds was ingericht.

In 1910 citeerde de Leidse gemeentearchivaris J.C. Overvoorde de stadsrekening in het 'Leidsch Jaarboekje'. De middeleeuwse rekening vermeldt 'een like (lijkkist, red.) staende op vier voeten in manieren als een groeft block'. Maar in zijn tekst veranderde Overvoorde 'ge-

De mythe lijkt ontrafeld

roeft' in 'ge(g)roeft'. Die extra 'g' van Overvoorde is volgens Van der Vlist de bron van de mythe. Want 'geroeft' is in het Middelnederlands, een middeleeuwse voorloper van onze huidige taal, gewoon een bestaand woord. Het betekent zoiets als 'van een dak voorzien'.

„Het is een overbodige toevoeging. Overvoorde begreep het woord niet en dacht aan iets dat gegraveerd was. Maar ze wisten in de vijftiende eeuw precies wat ze wilden schrijven”, zegt Van der Vlist. Hij concludeert: „Wat er in de zomer van 1467 daadwerkelijk aanwezig was in de Pieterskerk, is geen sarcofaag, maar een lijk-kist met een dak.”

Historicus Bart van Loo raakte ingetreed door de mythe tijdens de

schrijven van zijn laatste boek 'Stoutte schoenen'. Gepresenteerd met de oplossing, heeft Van Loo nog wel vervolgvragen: 'Wat heeft men dan gecelebreerd? Een lege kist die Filips symboliseerde? Hoe zat dat dan juist?'

Het is bekend dat een overleden vorst in het Bourgondische rijk in kerken door het hele land werd herinnerd. Dat dat met een symbolische lijk-kist gebeurde, is volgens Van der Vlist niet uitzonderlijk. Hij wijst op vergelijkbare constructies die een eeuw later in de Pieterskerk en de Delftse Nieuwe Kerk stonden, respectievelijk voor Filips' afstamming Karel V en voor Willem van Oranje.

Onderschatting

Mythe opgelost, zou je zeggen. Van der Vlist nuanceert: „Sceptis over de mythe is niet nieuw, alleen mijn gedetailleerde onderbouwing wel. Maar ik ben al mijn hele leven bezig met Leidse geschiedenis, ik wist gewoon waar ik moest zoeken.”

De aanstichter van deze historische verwarring valt volgens Van der Vlist niets kwalijks te nemen. „Je kan het Overvoorde niet aanrekenen, die goede man heeft veel gedaan voor de geschiedenis van Leiden. Maar zijn extra letter is wel een beetje onderschatting van de middeleeuwen.”